

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Civilsamfundets bidrag til den grønne dagsorden og bæredygtig udvikling i det vestlige Balkan som led i EU-tiltrædelsesprocessen«

(initiativudtalelse)

(2020/C 429/16)

Ordfører: **Dragica MARTINOVIĆ DŽAMONJA**

Medordfører: **PIERRE JEAN COULON**

Plenarforsamlingens beslutning	20.2.2020
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 32, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Eksterne Forbindelser (REX)
Vedtaget i sektionen	24.7.2020
Vedtaget på plenarforsamlingen	18.9.2020
Plenarforsamling nr.	554
Resultat af afstemningen	215/1/3
(for/imod/hverken for eller imod)	

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) har bakket op om og er stadig stor fortalere for at udvide Den Europæiske Union (EU) med de seks lande på Vestbalkan⁽¹⁾, forudsat at de opfylder de nødvendige kriterier for medlemskab.

1.2. EØSU bifalder i den forbindelse Kommissionens indsats hvad angår den reviderede metode, der gør det muligt at indlede tiltrædelsesforhandlinger med Nordmakedonien og Albanien, og dens bestræbelser på at gøre processen mere dynamisk og forudsigelig. Dog efterlyser EØSU en større rolle for arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne.

1.3. EØSU mener, at genopretningen efter covid-19-krisen bør omfatte grønne politikker, og at den grønne omstilling må være en integreret del af en omfattende og fremadrettet genopretningsplan på Vestbalkan⁽²⁾. Derfor glæder EØSU sig over Kommissionens meddelelse om en genopretningspakke til Vestbalkan.

1.4. EØSU mener, at landene på Vestbalkan bør tilpasse sig og omfattes af vigtige EU-politikker og -initiativer. På grund af deres geografiske beliggenhed gælder dette især den europæiske grønne pagt.

1.5. I betragtning af de betydelige investeringer og lovtilpasninger, der er nødvendige, er EØSU stærkt overbevist om, at arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne kan spille en særlig vigtig rolle under omstillingen til et grønnere og mere bæredygtigt samfund, især i lyset af den konkrete politiske kontekst på Vestbalkan.

1.6. EØSU gentager vigtigheden af garanti for foreningsfrihed og af at sikre et råderum for civilsamfundet, og det peger på behovet for øget støtte til kapacitetsopbygning hos civilsamfundsorganisationerne med henblik på en stærk og effektiv dialog med civilsamfundet.

⁽¹⁾ Albanien, Bosnien-Hercegovina, Kosovo (denne betegnelse indebærer ingen stillingtagen til Kosovos status, og den er i overensstemmelse med UNSCR 1244/99 og ICJ's udtalelse om Kosovos uafhængighedserklæring), Montenegro, Nordmakedonien og Serbien.

⁽²⁾ COM(2020) 315 final (29/4/2020) — Meddelelse fra Kommissionen om støtte til Vestbalkan til bekæmpelsen af covid-19 og genopretningen efter pandemien.

1.7. EØSU minder om, at landene på Vestbalkan er meget følsomme over for konsekvenserne af klimaændringerne, hvilket har været skadelig for sundheden generelt og for økonomien, og at der er behov for hasteforanstaltninger for at forbedre livskvaliteten for borgerne, især børn og unge, gennem en retfærdig omstilling til en grønnere model, hvor der tages højde for princippet om, at ingen bør lades i stikken.

1.8. EØSU opfordrer til, at de fremtidige tiltag for at gøre Vestbalkan grønnere tilpasses regionens særlige udfordringer og behov, og bl.a. omfatter en passende lovramme, grænseoverskridende aktiviteter, innovative teknologiske løsninger, lokal energiproduktion og -forbrug, energieffektivitet, bæredygtig bytransport, bæredygtige vej- og jernbanenet, offentligt og privat engagement, IKT og udbredelse af hurtigt internet, landbrugsfødevarerforanstaltninger osv.

1.9. EØSU mener, at udfordringerne forbundet med dekarbonisering, bekæmpelse af luft-, vand- og jordforurening, konnektivitet og klimaændringer på Vestbalkan kan vendes til muligheder med investeringer i forskning og innovation, gennem læring og ved at indføre alternative tilgange, cirkulær økonomi, affaldshåndtering, grønnere energi og konnektivitetstilslutninger samt aktive foranstaltninger med henblik på at beskytte regionens rige biodiversitet.

1.10. EØSU understreger betydningen af at udvikle grønne færdigheder inden for rammerne af aktive nationale og regionale uddannelses- og færdighedsstrategier med særlig fokus på ligestilling mellem kønnene i et samarbejde med relevante aktører og i en effektiv social dialog.

1.11. EØSU understreger, at god regeringsførelse og demokratiske institutioner, retsstatsprincippet, vellykkede politikker til bekæmpelse af korruption, kampen mod organiseret kriminalitet, respekt for menneskerettighederne og sikkerhed skal udmøntes i praksis i landene på Vestbalkan. Da det kræver betydelige investeringer at gøre økonomien grønnere, er det vigtigt at huske på, at retsstatsprincippet er en vigtig faktor for at sikre et velfungerende erhvervs-klima og tiltrække private og udenlandske direkte investeringer.

2. Integration af landene på Vestbalkan i EU

2.1. EØSU har udtrykt markant støtte til udvidelse af Den Europæiske Union (EU) med de seks lande på Vestbalkan, forudsat at de opfylder de nødvendige kriterier for medlemskab. Det har etableret et meget stærkt netværk med arbejdsmarkedsparter og civilsamfundsorganisationer i regionen og er fast besluttet på at sikre, at disse organisationer kommer til orde.

2.2. EØSU glæder sig over den solidaritet over for landene på Vestbalkan, som de europæiske ledere gav udtryk for på topmødet i Zagreb den 6. maj 2020, men minder om, at udvalget i sit bidrag^(?) understregede behovet for en mere helhjertet indsats hvad angår udvidelsen fremover og beklagede den manglende anerkendelse af betydningen af, at civilsamfundet høres.

2.3. EØSU bifalder meddelelsen om *Styrkelse af tiltrædelsesprocessen — Et troværdigt EU-perspektiv for landene på Vestbalkan*^(*), hvori der foreslås en revideret metode for kandidatlande med det sigte at gøre processen mere troværdig for at skabe fremdrift i udvidelsen, men konstaterer med beklagelse den manglende anerkendelse af arbejdsmarkedets parters og civilsamfundsorganisationernes rolle.

2.4. EØSU opfordrer Kommissionen til at styrke civilsamfundets rolle i forbindelse med overvågningen af regeringernes indsats med hensyn til at opfylde de nødvendige tiltrædelseskriterier, navnlig grundprincipperne samt klyngen »Grøn dagsorden og bæredygtig konnektivitet«.

2.5. EØSU er enig i Kommissionens hjælpepakke, der skal støtte landene på Vestbalkan i deres anstrengelser for at imødegå konsekvenserne af covid-19-udbruddet som nærmere beskrevet i meddelelsen om EU's globale svar på covid-19-krisen^(§) og meddelelsen om støtte til Vestbalkan til bekæmpelsen af covid-19 og genopretningen efter pandemien^(¶).

2.6. Sideløbende med intensiveringen af forpligtelserne over for regionen hvad angår krisereaktion og den fremtidige økonomiske plan og investeringsplan for Vestbalkan efterlyser EØSU, at kravet om reformer skærpes, og at EU's engagement gøres betinget af demokratiske reformer og respekt for europæiske kerneværdier som retsstatsprincippet og de grundlæggende rettigheder.

(?) EØSU's bidrag til topmødet mellem EU og landene på Vestbalkan den 6. maj 2020 (28.4.2020).

<https://www.eesc.europa.eu/da/news-media/presentations/eesc-contribution-eu-western-balkans-summit-6-may2020>

(*) COM(2020) 57 final (5.2.2020) — Styrkelse af tiltrædelsesprocessen — Et troværdigt EU-perspektiv for landene på Vestbalkan.

(§) JOIN(2020) 11 (8.4.2020) — Meddelelse om EU's globale svar på covid-19-krisen.

(¶) COM(2020) 315 final (29.4.2020) — Meddelelse fra Kommissionen om støtte til Vestbalkan til bekæmpelsen af covid-19 og genopretningen efter pandemien.

2.7. EØSU gentager sin overbevisning om, at arbejdsmarkedets parter og andre civilsamfundsorganisationer på både EU-niveau og nationalt niveau skal inddrages på en måde, der giver mening, i hele EU-integrationsprocessen for landene på Vestbalkan. Deres kapacitet skal styrkes ved hjælp af teknisk og økonomisk støtte, ved at skabe lettere adgang til EU-finansiering og ved at involvere dem fuldt ud i tiltrædelsesforhandlingsprocessen ⁽⁷⁾.

3. Den grønne pagt, et vigtigt element i integrationen af landene på Vestbalkan i EU

3.1. EØSU mener, at landene på Vestbalkan bør fortsætte tilpasningen til EU's retningslinjer, målsætninger og værdier, og at EU bør stræbe efter at inkludere landene på Vestbalkan i sine initiativer. Dette gælder især for den europæiske grønne pagt, som skal omfatte landene på Vestbalkan netop på grund af deres geografiske beliggenhed i hjertet af det europæiske kontinent, omgivet af EU på alle sider. Det er således ikke overraskende, at meddelelsen om den grønne pagt af 11. december 2019 specifikt nævner en »Grøn dagsorden for Vestbalkan« ⁽⁸⁾ inden for rammerne af den økonomiske plan og investeringsplanen for Vestbalkan, der skal fremlægges inden udgangen af 2020.

3.2. EØSU opfordrer til, at den grønne dagsorden for Vestbalkan i praksis styrker og fremmer det regionale samarbejde, især i energi- og transportsektorerne. Aktiv deltagelse og inddragelse af arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne i de eksisterende regionale samarbejdsfællesskaber, traktater og initiativer er afgørende for at fremme velfærd og sundheden hos borgerne i regionen og samtidig frigøre den grønne, kulstoffattige og cirkulære økonomiske potentiale på Vestbalkan. Den grønne dagsorden for Vestbalkan bør tage fat på disse problemer via fem tematiske søjler: 1) dekarbonisering, 2) cirkulær økonomi, 3) biodiversitet, 4) forurening og 5) landbrugsfødevarerforanstaltninger.

3.3. EØSU er enig i, at covid-19-krisen har enorme virkninger for borgerne og virksomhederne, hvilket gør det nødvendigt at genoverveje de politiske målsætninger. EØSU mener dog, at den grønne omstilling må være en integreret del af en omfattende genopretningsplan, som bør være fremadrettet og inkludere omfattende offentlige og private investeringer i transport- og energiforbindelser, energibesparelser på efterspørgselsiden og grønnere teknologier som f.eks. sol- og vindenergi, ren brint, batterier og CO₂-opsamling, der forhindrer eller minimerer indvirkningen på det naturlige miljø og mennesker.

3.4. EØSU noterer sig med beklagelse nogle af de bekymrende analyser og tendenser i regionen, som kræver en hurtig indsats. Økonomierne på Vestbalkan er stadig meget afhængige af faste fossile brændstoffer og har en høj energiintensitet. Regionen er hårdt ramt af klimaændringerne (tørker, oversvømmelser), og der forventes en temperaturstigning på 4 °C inden udgangen af dette århundrede ⁽⁹⁾. Størstedelen af vejtransporten foregår i gamle og mindre brændstofeffektive køretøjer. Nogle af byerne i regionen ligger i toppen af listen over PM_{2,5}- og PM_{10,0}-forurening i Europa (Sarajevo, Pristina, Skopje, Beograd).

3.5. EØSU minder dog om, at der i regionen er et betydeligt potentiale inden for vedvarende energi (vandkraft og vind- og solenergi) og inden for naturressourcer og ekstraordinær biodiversitet. Udfordringerne forbundet med dekarbonisering, bekæmpelse af luft-, vand- og jordforurening, konnektivitet og klimaændringer kan vendes til muligheder gennem forskning og innovation og indførelse af alternative tilgange, cirkulær økonomi, affaldshåndtering, grønnere energi, energieffektivisering og konnektivitetstiltag.

3.6. EØSU minder om, at EU på topmødet i Poznań om Vestbalkan ⁽¹⁰⁾ bekræftede sine miljø- og klimatilsagn ved at godkende den fælles udtalelse »Clean Energy Transition in the Western Balkans« af 21. februar 2019.

⁽⁷⁾ EUT C 262 af 25.7.2018, s. 15.

⁽⁸⁾ COM(2019) 640 final (11.12.2019) — Bilag til den europæiske grønne aftale.

⁽⁹⁾ <https://www.rcc.int/pubs/62>.

⁽¹⁰⁾ En del af Vestbalkan 6-initiativet (også kendt som Berlinprocessen), som blev igangsat i 2014, har til formål at støtte de seks kontraherende parter i energifællesskabet i Sydøsteuropa, Albanien, Bosnien-Hercegovina, Kosovo*, Nordmakedonien, Montenegro og Serbien, med henblik på at styrke det regionale samarbejde og fremme bæredygtig vækst og beskæftigelse.

3.7. Omstillingen fra økonomier baseret på fossilt brændstof til grønne økonomier omfatter også interkonnektivitet, der dækker alt fra infrastrukturer til energi, transport og distribution til den digitale dagsorden. For at realisere omstillingen til en grøn økonomi må erhvervslivet betragtes som en del af løsningen. Med den rette ramme og støtte vil den kulstoffneutrale omstilling modernisere industrien og skabe nye job af høj kvalitet samt flere jobmuligheder. Det er helt afgørende, at arbejdsmarkedets parter, erhvervslivet og andre civilsamfundsorganisationer på Vestbalkan inddrages i arbejdet med at udforme og gennemføre foranstaltninger for at fremme en intelligent, cirkulær og kulstoffattig økonomi. I den proces er sociale politikker og social dialog yderst vigtige som garanti for et samhörigt samfund, hvor målet er job til alle, og uligheder og udstødelse mindskes.

3.8. EØSU understreger, at arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne må inddrages fuldt ud i, hvordan bæredygtig udvikling gøres til et prioriteret politisk mål, der fremmer »grønne investeringer« i regionen. Den akademiske verden, arbejdsgivere og arbejdstagere, sociale katalysatorer, f.eks. iværksættere, medierne og religiøse og andre ledere på tværs af nationale grænser, er vigtige vektorer for inklusiv og bæredygtig udvikling. Forskere, kulturelle grupper, industriklynger og forbrugerorganisationer m.v. har betydelig ekspertise til at understøtte dette valg, der er så vigtigt for regionen, og gøre det til det rette valg for økonomien og samfundet.

3.9. Der skal udvikles grønne færdigheder som led i aktive nationale og regionale uddannelses- og færdighedsstrategier i samarbejde med relevante aktører og i en effektiv social dialog med bl.a. studerende, undervisere og forældre for at opnå en kulstoffattig, ressourceeffektiv og grøn økonomi. Med henblik på omstillingen til en cirkulær økonomi som et strategisk mål for landene på Vestbalkan bør udviklingen af grønne færdigheder afstemmes med de nationale vækststrategier for at sikre, at uddannelsesinitiativerne opfylder de nationale strategiske mål og understøttes af tilstrækkelig finansiering. EØSU efterlyser særlig fokus på kvinders deltagelse, når der udarbejdes og gennemføres nye uddannelsespolitikker (opkvalificering og omskoling) for at sikre større ligestilling mellem kønnene og en mere retfærdig omstilling til en grønnere økonomi.

3.10. For at afhjælpe arbejdsløsheden og mismatch mellem udbudte og efterspurgte kvalifikationer bør færdighedsprognoserne forbedres, så det sikres, at de studerendes og arbejdsstyrkens færdigheder svarer til dem, der er behov for på arbejdsmarkedet. Desuden bør erhvervsuddannelserne styrkes, hvilket især gælder arbejdspladsbaseret læring og vekseluddannelsesordninger, som i nogle EU-medlemsstater har medvirket til at få bragt ungdomsarbejdsløsheden ned. For at nå disse mål bør man stræbe efter og fremme en aktiv inddragelse af virksomhederne og erhvervsorganisationer, f. eks. handelskamre.

3.11. EØSU støtter princippet om, at ingen bør lades i stikken under omstillingen til en kulstoffattig økonomi. Der bør være særlig fokus på borgerne, især sårbare grupper, idet det skal sikres, at energi er økonomisk overkommelig og tilgængelig, og at de kan få tilskud til energieffektiviseringsforanstaltninger. Kulafhængige regioner skal støttes, således at omstillingen bliver retfærdig, og der udvikles deltagerbaserede saneringsplaner nedefra for at afbøde jobtab. Forbrugerne skal oplyses, vejledes og inddrages, så de accepterer og udviser den ansvarlige adfærd, der vil bidrage til at mindske virkningerne af klimaændringerne.

3.12. EØSU anerkender regionens geopolitiske og geoøkonomiske betydning for EU og opfordrer til agtpågivenhed over for investeringer fra tredjelande, som ofte foretages med knap så meget øje for målene om bæredygtighed. EØSU opfordrer myndighederne og civilsamfundet i regionen til at fremme og øge bevidstheden om EU's positive engagement og økonomiske støtte til anvendelsen af mere miljøvenlige teknologier.

3.13. EØSU opfordrer til en forhåndsevaluering af finansieringen af bæredygtige udviklingsrelaterede aktiviteter på Vestbalkan og anvendelse af princippet om krav til projekters bæredygtighed.

4. Klimaændringer og Vestbalkan

4.1. EØSU minder om, at landene på Vestbalkan er meget følsomme over for klimaændringerne og i de foregående år har været ramt af oversvømmelser og tørker, der har forårsaget enorme ødelæggelser. RCC's studie ⁽¹⁾ af klimaændringerne har registreret en observeret temperaturstigning på 1,2 °C med en yderligere stigning på 1,7-4,0 °C inden udgangen af dette århundrede. Dertil kommer det veldokumenterede problem med luftforurening, som har været skadelig for sundheden generelt og økonomien.

⁽¹⁾ <https://www.rcc.int/pubs/62>.

Da klimaændringerne indvirker negativt på de helt basale livsforhold (tag over hovedet, mad og vand), er børn og unge blandt de mest udsatte for de direkte og indirekte konsekvenser af klimaændringerne, hvilket kun er blevet forstærket af covid-19-pandemien ⁽¹²⁾.

4.2. EØSU anerkender vigtigheden af de tilsagn, som landene på Vestbalkan har givet i henhold til Parisaftalen om klimaændringer fra 2015 ⁽¹³⁾, om at reducere drivhusgaseudledningen og højne ambitionsniveauet for deres nationalt bestemte bidrag over tid i overensstemmelse med den nyeste forskning. Ud over regeringerne spiller andre interessenter såsom virksomheder, byer og NGO'er en vigtig rolle i forbindelse med gennemførelsen af Parisaftalen.

4.3. EØSU anerkender ligeledes landenes tilsagn i henhold til FN's 2030-mål for bæredygtig udvikling, der er en køreplan for, hvordan udfordringerne i forbindelse med bæredygtig udvikling, herunder fattigdom, ulighed, klimaændringer, miljøforringelse, fred og retfærdighed, kan tackles. Det er også af stor betydning, at borgerne, virksomhederne og den finansielle sektor bakker op om den nye udviklingsmodel i det enkelte land og internationalt.

4.4. EØSU er klar over, at forhandlingerne om miljø og klima er et af de vanskeligste forhandlingskapitler, hvilket ikke mindst gælder de investeringskrævende direktiver som direktiverne om vand, affald, industrielle emissioner og emissionshandelsordningen. Det mener dog, at klimaændringerne nødvendiggør radikale og transformativt tiltag, hvilket ikke alene kræver tilpasning af politikker og lovgivning, men også et skift i det økonomiske paradigme og omstilling til et kulstofneutralt, klimarobust og ressourceeffektivt samfund. Derved bliver klima- eller dekarboniseringsstrategier på lokalt og nationalt niveau i virkeligheden til nye vækststrategier.

4.5. EØSU er opmærksom på, at udviklingen af en klimastrategi kræver dybdegående reformer og omstilling af alle sektorer, og opfordrer landene på Vestbalkan til at udvikle og gennemføre deres strategier i overensstemmelse med den gældende EU-ret og koordinere arbejdet for at udvikle langsigtede udviklingsstrategier for lave drivhusgasemissioner senest i 2050 som parter i UNFCCC med aktiv deltagelse og øget inddragelse af alle interessenter, herunder civilsamfundsorganisationer.

4.6. Alle lande med undtagelse af Bosnien-Hercegovina har etableret klimakoordineringsorganer på højt niveau for at integrere klimaindsatsen i andre sektorspecifikke politikker, navnlig økonomisk udvikling, energi, transport og landbrug, med det formål at tage hensyn til alle relevante interessenters bekymringer og bemærkninger i forbindelse med udarbejdelsen af strategiske dokumenter og politikdokumenter og lovgivning. EØSU anbefaler, at de alle helt fra starten inddrager repræsentanter for civilsamfundsorganisationer og arbejdsmarkedets parter i de regulerings- og/eller lovgivningsmæssige høringer. EØSU anbefaler, at der udvikles en mekanisme, som gør det muligt at behandle alle bekymringer rettidigt og på gennemsigtig og deltagerbaseret vis.

4.7. Eftersom industrien vil skulle bære de fleste omkostninger forbundet med tilpasningen til direktivet om EU's emissionshandelsordning, anbefaler EØSU, at civilsamfundet, industrien og erhvervsorganisationer i særlig høj grad inddrages i aktiviteterne for at øge bevidstheden om og opbygge kapacitet i forhold til direktivet om emissionshandelsordningen. Direktivet indebærer krav om omfattende investeringer for landene på Vestbalkan, især for de lande, der har en stor industrisektor, da de ikke har tilstrækkelig kapacitet til at tage højde for konsekvenserne af direktivet. Det er ikke blot investeringer, der er nødvendige, men også ændringer i de reguleringsmæssige rammer, forvaltningen, overvågningen, rapporteringen, verifikationen og godkendelsen af emissioner.

5. Energi på Vestbalkan

5.1. EØSU støtter energiunionen og 2030-rammen for klima- og energipolitikken med målsætningen om at opfylde målene i Parisaftalen. Landene på Vestbalkan har en forpligtelse til at tilpasse sig disse politikker, men bør være mere aktivt engageret og bør deltage i energiunionen fra de første drøftelser.

5.2. EØSU støtter den fælles erklæring fra 2019 om omstilling til ren energi på Vestbalkan, som blev vedtaget af energi- og miljøministrene fra landene på Vestbalkan og omhandler principperne for bæredygtig udvikling af vandkraft på Vestbalkan ⁽¹⁴⁾. Udvalget minder om, at civilsamfundsorganisationernes input og stærke engagement havde afgørende betydning for vedtagelsen. EØSU mener, at dette er gode første skridt, men de rækker ikke.

⁽¹²⁾ Verdenssundhedsorganisationen anslår, at over 80 % af de sygdomme, skader og dødsfald, som vil kunne tilskrives klimaændringerne, vil ramme børn.

⁽¹³⁾ Kosovo er ikke part i De Forenede Nationers rammekonvention om klimaændringer (UNFCCC) og har derfor ikke et nationalt bestemt bidrag. De har dog vedtaget strategien for klimaændringer.

⁽¹⁴⁾ Vandkraft som en af flere bæredygtige energikilder; genetablering af eksisterende strukturer som en prioritet, et begrænset antal yderligere store vandkraftkilder; integration af bæredygtige energikilder i energinettet og et regionalt elektricitetsmarked; integreret forvaltning af vandressourcerne; hensyntagen til virkninger af ændringer; hensyntagen til de miljømæssige konsekvenser af udviklingen af vandkraft; samt grænseoverskridende hensyn og bæredygtighedsprincipper inden for planlægning af vandkraft.

5.3. Derfor anbefaler EØSU, at arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationer fra Vestbalkan får mulighed for at spille en aktiv og konkret rolle i aktiviteterne i EU's observatorium for energifattigdom, bl.a. skal de kunne fremsætte forslag.

5.4. EØSU mener, at bestræbelserne for at opfylde målene i Parisaftalen, og bæredygtig vækst i det hele taget, skal understøttes af *hensigtsmæssige* og moderne *foranstaltninger*, der er egnede til formålet i regionen. Dette omfatter udvikling af en moderne og fremtidsorienteret infrastruktur, etablering af passende lovgivnings- og reguleringsrammer og anvendelse af nye teknologier og tilsvarende forretningsmodeller for »grøn og inklusiv« udvikling af regionens økonomier. Det betyder helt konkret, at der skal anlægges »intelligente« eltransmissions- og -distributionsnet for at kunne inkludere den stadig større andel af fluktuerende vedvarende energikilder i energimikset. Udviklingen af intradag-, balance- og oplagringsmarkeder gavner ligeledes skabelsen af markedsdrevne løsninger, der gør, at ressourcer fordeles hensigtsmæssigt i det energimiks, der allerede er under forandring, væk fra fossile brændstoffer i retning af renere energi.

5.5. Efter EØSU's opfattelse er robuste, moderne og gennemsigtige lovgivnings- og reguleringsrammer helt afgørende for udviklingen af energimarkedet og for at kunne tiltrække de nye investeringer, der er nødvendige til at finansiere ny infrastruktur og kapacitet. Energifællesskabet ⁽¹⁵⁾ og omstillingen og omsætning og gennemførelse af EU-retten i national lovgivning er en ufravigelig betingelse. Grænseoverskridende aktiviteter såsom handel med el kan ligeledes føre til stor effektivitet og energi- og omkostningsbesparelser, så længe alle markedsdeltagere følger samme regler med hensyn til overholdelse af miljøbestemmelser og fastsættelse af kulstofpriser. Energifællesskabets reguleringsudvalg spiller således en afgørende rolle og skal styrkes med tanke på, at bæredygtige valg kræver velfungerende grænseoverskridende markeder. EU bør bistå energifællesskabets sekretariat med at hjælpe de regionale regeringer med at skabe robuste integrerede nationale energi- og klimaplaner, drevet af 2030-målene for regionen. De nationale energi- og klimaplaner bør afspejle de ambitioner, der er nødvendige for at dekarbonisere økonomien under hensyntagen til beskyttelsen af miljøet. De bør indeholde politikker og foranstaltninger vedrørende nedbringelse af drivhusgasemissionerne i alle de store udledende sektorer med henblik på at opfylde 2030-målene og deres bidrag i henhold til Parisaftalen og perspektiver for, hvordan økonomien kan blive kulstofneutral senest i 2050.

5.6. EØSU opfordrer til, at en passende procentdel af budgettet til instrumentet til førtiltrædelsesbistand afsættes til grøn omstilling. Udvalget beklager den begrænsede aktivitet inden for FUI i landene på Vestbalkan og opfordrer til, at de får bedre del i de eksisterende EU-programmer, herunder Horisont Europa, da disse investeringer er vigtige for udviklingen af nye teknologier, der sikrer en effektiv grøn omstilling.

5.7. Eftersom innovation spiller en vigtig rolle i det ændrede energilandskab, anbefaler EØSU, at der gøres seriøse overvejelser om *decentral energi*, dvs. energi, der produceres og forbruges lokalt, for landene på Vestbalkan. De udstrakte bjergkæder i regionen betyder, at det hverken er nemt eller omkostningseffektivt at støtte omfattende anlæg af høj- og mellemspændingsnet. Det er mere økonomisk fornuftigt at anvende de eksisterende, langt mere modne teknologiske løsninger til støtte for decentral energi. De aktuelle erfaringer i EU samt EU's lovgivnings- og reguleringsrammer for *producent-forbrugere* og *energifællesskaber* kan understøtte denne nye tilgang. Den slags forretningsmodeller kan levere mere hensigtsmæssige løsninger med henblik på at imødekomme lokale behov og karakteristika, og lokale aktører kan deltage direkte i bæredygtige løsninger og således have *ejerskab* over omstillingen til bæredygtig udvikling.

5.8. EØSU mener endvidere, at der ligger et stort potentiale i *energieffektiviseringer* i landene på Vestbalkan. Renovering af bygningsmassen, herunder offentlige og private bygninger, industrielle og andre aktiviteter, vil medføre store energi- og omkostningsbesparelser og samtidig tackle det store problem med energifattigdom. Energibesparelser er også en vigtig del af forretningsmodellen og den sociale model for lokal energi, eftersom genvinding af varme til industriel anvendelse og/eller husholdningsbrug giver mening på lokalt og regionalt niveau. Desuden er distributionstabene høje i de fleste lande i regionen, og der er behov for betydelige investeringer. Her kan EU-finansiering og international finansiering også være afgørende for udviklingen af *lokal og effektiv energiproduktion og -forbrug med lav miljøpåvirkning*. I betragtning af de begrænsede midler i landene i regionen og de kapitalintensive investeringer, der er behov for til en start, og deres relativt lange afskrivningsperiode, vil der være behov for en sådan finansiering. Europæiske teknologier er både teknisk og økonomisk modne og derfor hensigtsmæssige for regionen. EØSU opfordrer EU og relevante finansieringsorganer til at styrke deres engagement i lokale og regionale energieffektiviseringsprojekter.

⁽¹⁵⁾ Energifællesskabet, som har eksisteret siden 2006 (mandat forlænget i 2016), har til formål at udbrede EU's regler og principper for det indre energimarked mellem medlemmerne: Den Europæiske Union, Albanien, Bosnien-Hercegovina, Nordmakedonien, Kosovo, Montenegro, Serbien, Moldova, Ukraine. Armenien, Georgien, Norge og Tyrkiet er associerede medlemmer. Hovedkontoret ligger i Wien, www.energy-community.org.

5.9. EØSU opfordrer til, at energifællesskabet, der har til formål at udbrede EU's energi-, klima- og miljølovgivning til udvidelses- og naboskabslande, integreres yderligere og tættere i energiunionen, især med henblik på de ovennævnte prioriterede foranstaltninger. Civilsamfundsorganisationerne bør systematisk inddrages og integreres i møderne i energifællesskabet.

6. Konnektivitet på Vestbalkan

Transport

6.1. EØSU støtter fuldt ud udviklingen af moderne og fremtidssikrede transportnetværk i regionen for at styrke den grænseoverskridende handel og mobilitet. Set i lyset af behovet for at forbedre de eksisterende by- og vejnet og særligt forældede jernbanenet på Vestbalkan bør alle nye anlæg fra begyndelsen kunne understøtte elmobilitet eller ren brint, men også gasdrevne køretøjer, hvor det er relevant. Dette vil gøre, at infrastrukturen vil kunne fungere og være tidssvarende i adskillige årtier, og samtidig vil luftkvaliteten blive forbedret og importen af brændstof mindsket.

6.2. Uanset hvilken af de mulige bæredygtige løsninger, der vælges (f.eks. elmobilitet, biobrændstof, ren brint), kan EU og europæiske virksomheder og eksperter hjælpe med til, at indførelsen i regionen bliver gnidningsløs. EØSU opfordrer landene på Vestbalkan til aktivt at inddrage offentlige og private aktører fra EU og tage modige skridt med hensyn til udviklingen af deres transportnet. EØSU anbefaler endvidere, at der ses på eksempler på bedste praksis i EU, f.eks. planer for bæredygtig mobilitet i byer. Disse initiativer kunne f.eks. ske gennem Transportfællesskabet, en organisation der endnu ikke er særlig aktiv.

IKT

6.3. Dataneværk og IKT er ved at blive rygraden i de økonomiske, industrielle og sociale aktiviteter. Der er desuden en vigtig direkte forbindelse mellem IKT og hurtigt internet og bæredygtig udvikling, fordi det med den automatisering, som intelligente net understøtter, f.eks. tingenes internet, intelligente byer og landsbyer, intelligente målere, opkoblede køretøjer osv., bliver nemmere at træffe effektive valg. En vis størrelse er nødvendig for at kunne finansiere disse netværk og teknologier, som på nuværende tidspunkt er dyre, men potentielt kan transformere regionens økonomier. EØSU opfordrer derfor dels til, at EU-midler øremærkes hertil, dels til at landene på Vestbalkan samarbejder om at udvikle en regional masterplan for udbredelsen af hurtigt internet, således at de kan forhandle fælles kontrakter og opnå bedre betingelser i kraft af kollektive forhandlinger og størrelse.

7. Naturressourcer, biodiversitet og landbrugsfødevarerforanstaltninger på Vestbalkan, muligheder for vækst

7.1. Biodiversiteten på Vestbalkan er stor med uspolerede levesteder og udstrakte skovområder, som har været udsat for en række trusler, herunder planløs spredning af bebyggelse i by- og kystzoner, mineaktivitet, dårligt reguleret udvikling af små vandkraftværker, der er blevet opført uden omfattende analyser af deres indvirkning på biodiversiteten, og ureguleret jagt og træfældning. Regeringerne har taget en række skridt for at beskytte arter og levesteder og udvidet andelen af beskyttede områder.

7.2. EØSU anbefaler, at de skrøbelige økonomier på Vestbalkan undersøger mulighederne for at blive mere -ressourceeffektive og skabe en cirkulær økonomi, udvikle og anvende mekanismer til varig beskyttelse af landskaber og levesteder (herunder floder), der har høj bevaringsværdi og social værdi, og tage nye miljøvenlige teknologier i brug. Regionens rige biodiversitet og uspolerede levesteder rummer et stort økonomisk potentiale inden for økoturisme og landboturisme, men der er behov for at øge kapaciteten og forbedre regelefterlevelsen. I gennemsnit er ressourceeffektiviteten meget lav, mens ressourceproduktiviteten er fem gange lavere end EU-gennemsnittet med plads til betydelige forbedringer inden for genanvendelse og affaldshåndtering. For at forbedre situationen er der behov for et skifte i retning af en cirkulær økonomi og for udvikling og anvendelse af nye grønne teknologier i regionen.

7.3. EØSU anbefaler, at landene tager principperne i det nylige forslag til EU's biodiversitetsstrategi⁽¹⁶⁾ til sig med et særligt fokus på at udvide arealet af beskyttede områder, herunder streng beskyttelse og genopretning af skadede levesteder. Det anbefales derfor kraftigt, at de nationale strategier og handlingsplaner for biodiversitet revideres hurtigst muligt, og/eller at der som minimum gives nationale tilsagn vedrørende de vigtigste målsætninger.

⁽¹⁶⁾ COM(2020) 380 final (20/5/2020) — EU's biodiversitetsstrategi for 2030.

7.4. Klimaændringerne påvirker også fødevarereproduktionen og værdikæderne og forårsager betydelig skade og produktionstab i afgrøde-, husdyr-, fiskeri- og skovbrugssektorerne. Det nylige forslag til EU's jord til bord-strategi bør fastsætte vejledende principper for udviklingen af en regional og national landbrugsstrategi⁽¹⁷⁾, herunder begrænsning af pesticider, gødning og antibiotika, med henblik på at producere bæredygtige fødevarer og sikre, at landbrugerne har en anstændig indkomst med rimelige priser, samtidig med at miljøskadelige subsidier udfases.

8. Tværgående betingelser for en succesfuld omstilling i landene på Vestbalkan

8.1. EØSU gør opmærksom på, at omstillingen til et grønnere Vestbalkan kun kan blive en succes, hvis de grundlæggende forudsætninger derfor er til stede, dvs. først og fremmest stabile og gennemsigtige nationale politiske rammer og politisk vilje. Retsstatsprincippet inden for klyngen »grundprincipper« som defineret i den reviderede tiltrædelsesmetode er en kerneværdi, som EU bygger på, og som med rette fastsætter forhandlingsprocessens tempo. Mangler på dette område skaber ugunstige betingelser for ændringer, investeringer og den stærkt nødvendige omstilling til mere bæredygtige samfund.

8.2. EØSU opfordrer derfor de nationale myndigheder i regionen til at træffe omgående, gennemgribende og fornuftige foranstaltninger for at sikre, at de offentlige forvaltninger fungerer effektivt og gennemsigtigt, for at bekæmpe og udrydde korruption, for at sikre retsvæsenets fulde uafhængighed, for at skabe forudsigelig og attraktive erhvervsbetingelser og lige konkurrencevilkår (dvs. markedsgennemsigtighed, klare lovrammer og åben høring af alle interessenter), for at fremme innovation og konkurrenceevnen og for at styrke inddragelsen af arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne, da det er den eneste vej til opnåelse af håndgribelige og langsigtede resultater.

8.3. Alle dele af det organiserede civilsamfund, arbejdsmarkedets parter og andre organisationer spiller en vigtig og aktiv rolle i indsatsen for at opnå bæredygtig udvikling på Vestbalkan. Deres forbindelse til samfundet er af en sådan art, at de kan være katalysatorer for en stærk opbakning i befolkningen til denne politiske målsætning og for legitimiteten heraf. Det organiserede civilsamfundet bliver en af drivkræfterne bag fremme af bæredygtig udvikling som et »aktivt samfundsmæssigt valg« og dermed et valg, der nyder opbakning og støttes på tværs af alle politiske og sociale skillelinjer.

8.4. EØSU minder myndighederne i landene på Vestbalkan om vigtigheden af at garantere foreningsfriheden og af at sikre, at der er et råderum for civilsamfundet med henblik på en stærk og effektiv dialog. Udvalget opfordrer alle regeringerne på Vestbalkan til at vedtage nationale strategier for at skabe gunstige betingelser for arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne og deres handlingsplaner og for, at den kan opbygge kapacitet.

Bruxelles, den 18. september 2020.

Luca JAHIER

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽¹⁷⁾ COM(2020) 381 final — En jord til bord-strategi.